

ROBUSTNÍ POSKYTOVÁNÍ DŮVODŮ VS. POUHÉ SPOUŠTĚNÍ DŮVODŮ: PŘÍPAD ŽÁDOSTI

JANA KOKEŠOVÁ, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v. v. i., Praha, Česká republika

KOKEŠOVÁ, J.: Robust Reason-Giving vs. Mere Triggering Reason-Giving: The Case of Request
FILOZOFIA, 78, 2023, No 3, pp. 165 – 179

David Enoch attempts to develop a general theory of authority, not by defining the concept of authority or identifying a normative reason for obeying its commands but by describing the mechanism of commanding. According to Enoch, commands are part of a broader phenomenon, the so-called robust reason-giving, which includes promises and requests in addition to commands. By describing the mechanism of robust reason-giving, we also get a description of the mechanism of commanding, Enoch says. Crucial to the theory of robust reason-giving is the intention of the person providing the reason. In other words, commanding, promising, or requesting can only be done by someone who can form a complex intention, that is, to have a will of his own. But it is precisely in intentionality that the problem of the theory of robust reason-giving lies, which Enoch points out. In Enoch's view, adult human beings, not small children and animals, form sufficiently complex intentions. Yet it seems young children and perhaps even animals can request, that is, of providing reasons robustly. This incoherence needs to be resolved if a theory of robust reason-giving, and hence a general theory of authority, is to be plausible. In this text, I have suggested how to understand the requests of small children and animals. Their speech acts resembling requests can be relatively unproblematically considered as communicating needs or wishes or merely triggering motivational reasons-giving. If we do not classify their speech acts as robust reason-giving, the theory of robust reason-giving (at least on this issue) remains coherent and can form the basis of a general theory of authority.

Keywords: Robust reason-giving – Triggering reason-giving – Command – Request – Intention

1. Úvod

Debaty o konkrétních důvodech k uposlechnutí příkazů praktické autority dosáhly v posledních letech značné sofistikovanosti. Možná ale kvůli takovým podrobným diskuzím ztrácíme ze zřetele širší perspektivu k řešení obecnějších problematik – ku příkladu k vytvoření obecné teorie autority. David Enoch o vytvoření obecné teorie autority usiluje, a za tím účelem se právě k širší perspektivě vrací. Programově se oprošťuje od identifikace konkrétního důvodu k uposlechnutí autority a namísto toho

se soustředí na pojem příkazování. Právě rozborem příkazování, tedy poskytování normativních důvodů k jednání, chce Enoch dojít k obecné teorii autority.¹

Příkazování je součástí širšího fenoménu známého jako robustní poskytování důvodů. Rozborem robustního poskytování důvodů získáme teorii příkazování, a tedy i teorii praktické autority. Pro načrtnutí teorie autority je proto nejprve třeba precizovat teorii robustního poskytování důvodů. Enoch tak činí rozlišením robustního poskytování důvodů od dvou jiných způsobů, a to pouhého spouštění důvodů a epistemického poskytování důvodů.

Mezi robustní poskytování důvodů patří kromě příkazování také slibování a žádání. Pojmovou náležitostí robustního poskytování důvodů, která tento způsob odlišuje od zbývajících dvou, je nutnost existence intence osoby poskytující důvod.² Jinak řečeno, poskytovat důvody robustně, tedy příkazovat, slibovat nebo žádat, dokáže jen ten, kdo je schopen utvářet si komplexní intenci, tedy mít svou vlastní vůli.³

Právě v intenci tkví ale problém teorie robustního poskytování důvodů, na který Enoch (2011, 4) sám upozorňuje. Podle Enocha si dostatečně komplexní intenci utvářejí dospělí lidé, a nikoliv malé děti a zvířata. Přesto se však zdá, že malé děti a možná dokonce i zvířata jsou schopna žádat, tedy poskytovat důvody robustně. Tuto nekoherenci je třeba vyřešit, má-li být teorie robustního poskytování důvodů, a tedy i obecná teorie autority plausibilní. Enoch (2011) sice navrhuje dvě řešení, ale ani s jedním z nich není spokojen. Také mluví o možné „neplnokrevnosti“ žádostí dětí, ale nevysvětluje, v čem by měla spočívat. V tomto textu přiblížím teorii robustního poskytování důvodů a vysvětlím, jak by šlo porozumět mechanismu žádostí malých dětí.⁴

2. Poskytování důvodů

David Enoch identifikuje tři způsoby poskytování důvodů. Rozlišuje mezi (1.) epistemickým poskytováním důvodů, (2.) pouhým spouštěním důvodů a (3.) robustním poskytováním důvodů.⁵ Robustní poskytování se od zbývajících dvou liší nutností existence intence entity poskytující důvod. Proto se David Enoch obává, že robustně mohou poskytovat důvody pouze dospělé osoby, a nikoliv malé děti, zvířata nebo přírodní síly a věci. U ostatních dvou způsobů – epistemického poskytování a pouhého spouštění – taková intence nutná není a může je poskytovat jak osoba, tak i malé dítě, zvíře, přírodní síla nebo i věc.

¹ Jde o zahájení výzkumného tažení, které Enoch učinil ve svých dvou článcích Enoch (2011) a Enoch (2012) a právě z těchto dvou článků v tomto textu vycházím.

² Enoch se při rozlišování způsobů poskytování důvodů inspiroval teorií H. P. Grice.

³ K nutnosti intence viz též pozn. č. 39.

⁴ K použití pojmu *malé dítě* viz pozn. č. 31.

⁵ Viz Enoch (2011, 2 a násl.), Enoch (2012, 299 a násl.).

Epistemické poskytování důvodů spočívá v upozornění na už existující důvod k jednání. Pro účely tohoto textu není tento způsob poskytování důvodů podstatný, proto se jím nadále nebudu zabývat a namísto toho se soustředím jen na pouhé spouštění a robustní poskytování.

2.1 Pouhé spouštění

Co je pouhé spouštění důvodů? Řekněme, že jedete autem a do cesty vám vstoupí chodec. Patrně máte důvod nezabíjet lidi, a proto zastavíte.⁶ Chodec svým vstupem do vozovky manipuluje nenormativními okolnostmi tak, že pouze spustil tento váš už existující důvod nezabíjet. Kvůli svému důvodu nezabíjet zastavíte a chodce neporazíte. Není přitom důležité, zda chodec chtěl nebo nechtěl, abyste zastavili, možná ani nevěděl, že po silnici jedete. Zastavujete totiž nikoliv proto, že by to po vás chtěl, ale proto, že máte důvod nezabíjet lidi. Podobně kupříkladu mlékař manipuluje nenormativními okolnostmi, když zdrazí mléko a spustí váš důvod šetřit. Kvůli svému už existujícímu důvodu šetřit třeba přestanete kupovat mléko.⁷ Mlékařova intence ohledně vašeho nákupu mléka je irelevantní, mlékař nejspíš vůbec nechtěl, abyste mléko přestali kupovat, a přesto zdražením spustil váš důvod šetřit.

Když někdo pouze spustí váš důvod, není pro vás důležité znát jeho intenci. Kdo pouze spouští důvody dokonce ani žádnou intenci mít nemusí. Pouze spouštět důvody totiž může jak dospělý člověk, tak i malé dítě, zvíře, přírodní síla nebo věc (Enoch 2011, 6). Kupříkladu dešťový mrak na obloze může pouze spustit váš důvod nezmoknout, kvůli němuž si třeba vezmete deštník. Mrak není schopen si utvářet intenci, a přesto dokáže spustit váš důvod nezmoknout – spustí ho už samotnou svou přítomností na obloze.

2.2 Robustní poskytování

Co je to robustní poskytování důvodů? Mezi robustní poskytování důvodů David Enoch (2012, 299) řadí sliby, žádosti a příkazy.⁸ Řekněme, že vám na zítra slíbím společný oběd, čímž si vytvářím nový důvod k jednání, který tu doposud nebyl – ještě před chvílí jsem neměla důvod jít zítra na oběd. Podobně poskytuje kupříkladu turista nový důvod k jednání starousedlíkovi, když ho žádá o radu na cestu k nádraží. Starousedlík doteď neměl důvod ukazovat cestu k nádraží, ale nyní už ho má.

⁶ Že lidé mají normativní morální důvody budu pro účely tohoto textu považovat za axiom, stejně jako David Enoch ve svých dvou zde citovaných textech.

⁷ Příklad převzat z: Enoch (2011, 4).

⁸ Mezi robustní poskytování důvodů by snad mohly být řazeny i plány. Viz Bix (2012, 413). Problematikou plánů se zde však zabývat nebudu.

Robustní poskytování důvodů je spolu s pouhým spouštěním důvodů podmnožinou spouštění důvodů (Enoch 2011, 9 – 10).⁹ Jinak řečeno, spouštět důvody lze dvěma způsoby, a to pouhým spouštěním a robustním poskytováním. Neboť je robustní poskytování důvodů podmnožinou spouštění důvodů, tak je i robustním poskytováním spouštěn nějaký už existující důvod. Podobně jako mlékař spouští zdražením mléka důvod šetřit, tak i turista spouští starousedlíkův důvod vyhovět žádosti.¹⁰

Jaký je rozdíl mezi robustním poskytováním důvodů a pouhým spouštěním důvodů? Robustní poskytování důvodů sestává ze dvou prvků, a to (1.) spuštění už existujícího důvodu a (2.) poskytnutí důvodu zcela nového. Když vám kupříkladu policista přikáže předložit řidičský průkaz, tak tím (1.) spouští váš už existující důvod podvolit se jeho příkazu a (2.) vám dá nový důvod k předání vašeho řidičského průkazu do jeho rukou. Policista tedy specifikuje, jak byste na spouštěný důvod měli reagovat – předložením průkazu. Pouhé spouštění důvodů má jen prvek typu (1.) a nikoliv (2.), proto jde o *pouhé* spouštění důvodů. Pokud máte už existující důvod šetřit, pak může mlékař zdražením mléka tento důvod spustit. Je přitom irelevantní, co přesně mlékař sledoval, když zdražoval mléko. Ovšem co sledoval policista, když spouštěl váš důvod předložit řidičský průkaz, relevantní je. Nemusíte se zachovat podle mlékařovy intence, ale musíte se zachovat podle té policistovy.¹¹

3. Spouštěné důvody

Jak robustním poskytováním důvodů, tak i pouhým spouštěním důvodů jsou nějaké důvody spouštěny, ovšem identifikaci spouštěných důvodů se Enoch programově vyhýbá. Soustředí se na samotný mechanismus poskytování, a nikoliv na obsah či zdroj důvodů (Enoch 2011, 3). Nicméně, z mnoha jiných Enochových textů je znám jeho příklon k morálnímu realismu. Morální realisté říkají, že (alespoň některá) morální tvrzení jsou pravdivá. Stejně jako je kupříkladu pravdou, že se voda skládá ze dvou atomů vodíku a jednoho atomu kyslíku, tak může být podle morálního realisty pravdou, že zabít člověka je špatné. Pokud by měl morální realista identifikovat spouštěné důvody, dával by je do souvislosti právě s pravdivými morálními tvrzeními.

⁹ Debata k tomuto tématu viz například Schroeder (2005) a Monti (2021).

¹⁰ Zda existuje důvod spustitelný žádostí, je diskutabilní. Nicméně Enoch existenci takového spustitelného důvodu nutně předpokládá, řadí-li žádosti mezi robustní poskytování důvodů a robustní poskytování důvodů řadí mezi spouštěné důvody. K tomu viz Enoch (2011, 16).

¹¹ Epistemické poskytování důvodů spočívá v upozornění na už spuštěný důvod. Nejde o spouštění důvodů ani poskytování nových důvodů. Řekněme, že kupříkladu shledám nespravedlnost a apeluji, aby byla napravena. Pokud chci, aby nespravedlnost byla napravena proto, že je nespravedlnost špatná (a nikoliv proto, že nápravu zkrátka chci já), tak pouze upozorňuji, že byl spuštěn důvod ke zjednání nápravy. Neposkytuji svou apelací žádný nový důvod k jednání, tedy neposkytuji důvod robustně.

Morální realismus zdaleka není jednotným filozofickým proudem. Štěpí se na mnoho odnoží, a tak se morální realisté vzájemně neshodují na tom, která že morální tvrzení jsou pravdivá. Kromě toho ani samotný morální realismus jako takový rozhodně není všeobecně přijímán a má velkou řadu odpůrců. Pokud by David Enoch spojoval obecnou teorii autority s morálním realismem nebo dokonce partikulárním proudem morálního realismu, ztrácela by jeho teorie na své obecnosti.

Nicméně nezdá se, že by právě toto Enoch dělal – nezdá se, že by teorii spojoval s morálním realismem, dokonce morální realismus v této souvislosti ani nezmiňuje. Záměrně ponechává úvahy o zdroji závazku stranou a soustředí se jen na samotný mechanismus poskytování důvodů. Tím vytváří koaliční prostor pro různé teorie, které zdroj závazku, tedy spouštěný důvod, identifikují. V jednom ze svých textů uvádí jako příklad takové teorie identifikující spouštěný důvod utilitarismus a na jiném místě zase zmiňuje práci Stephena Darwalla¹² jakožto další příklad teorie, která by mohla poskytnout identifikaci spouštěného důvodu.¹³ O morálním realismu se tedy v souvislosti se spouštěnými důvody ani nezmiňuje a když už dává nějaké příklady spouštěných důvodů, volí konkurenční teorie.

Obecná teorie autority je obecnou teorií právě proto, že se soustředí na samotný mechanismus poskytování důvodů pomocí spouštění důvodů, aniž by pojmenovávala, co je oním spouštěným důvodem. Tím se vytváří prostor pro její koalici s různými teoriemi, které právě spouštěný důvod identifikují. V této kapitole uvedu několik dalších příkladů teorií kompatibilních s Enochovou, ovšem nikoliv proto, abych podala jejich vyčerpávající výčet. Přeci jen, na něco takového zde ani není prostor. Účelem bude osvětlit Enochovu teorii, a to jejím propojením s jinými, které právě identifikují takové důvody, které by bylo možné v rámci Enochovy teorie nazvat spouštěnými.

3.1 Robustní poskytování a spouštěné důvody

Gary Watson se (mimo jiné) zabývá institutem slibu a vymezuje se proti kontraktualistickým teoriím jako je kupříkladu ta Thomase Scanlona. Podle Scanlona existuje normativní důvod splnit slib právě proto, že osoba, jíž je slíbena, splnění slibu oprávněně očekává.¹⁴ Podle Watsona ale takové kontraktualistické zdůvodnění jen parazituje na zdůvodnění jiném a hlubším. Proč totiž osoba splnění slibu oprávněně očekává, ptá se Watson. Kvůli existenci sdíleného přesvědčení zúčastněných osob

¹² Viz Darwall (2006).

¹³ Teorie Stephena Darwalla se zdá být té Enochově velmi blízká, nicméně jejich zaměření je jiné. Zatímco Darwallovi jde o zdůvodnění povinnosti, tak Enochovi nikoliv; Enochovým cílem je deskripce mechanismu poskytování povinností. Enoch tento rozdíl v zaměření obou výzkumů popisuje ve svém textu Enoch (2011, 3), ve kterém zmiňuje Darwallovu teorii jakožto teorii, která může poskytovat identifikaci spouštěného důvodu, přestože k Darwallově teorii chová určité pochybnosti.

¹⁴ Viz Scanlon (1998, 296 a násl.).

o normativní síle institutu slibu, odpovídá si.¹⁵ Nebýt takového sdíleného přesvědčení, pronesená slova by nezakládala oprávněné očekávání a byla by to jen slova. Sdílené očekávání je tím důvodem, proč musí být slib splněn a je proto spouštěným důvodem. Svým slibem tedy osoba (1.) spouští přesvědčení o normativní síle slubovacího důvodu k vyplnění slibu a (2.) poskytuje sama sobě nový důvod k jednání – vykonat slíbené. Watsonova teorie samozřejmě není zdaleka jediná na poli zdůvodnění povinnosti splnit slib, ale doufám, že jako příklad takových teorií postačuje.

Peter Schaber se zabývá (mimo jiné) institutem žádosti. Říká, že žádost implikující normativní důvod k jednání je hodnotným společenským institutem, neboť je schopna generovat cenné mezilidské vztahy (Schaber 2021, 436). Netvrdí přitom, že každá žádost a její splnění skutečně cenný mezilidský vztah generuje, mluví jen o možnosti a schopnosti ho generovat.¹⁶ Kvůli této možnosti a schopnosti je žádost hodnotným společenským institutem a tato hodnotnost je důvodem, proč žádost splnit a proč oprávněně očekávat splnění žádosti. Takže když kupříkladu turista žádá starousedlíka o radu na cestu k nádraží, tak svou žádostí (1.) spouští hodnotnost institutu žádosti coby důvod ke splnění žádosti a (2.) poskytuje starousedlíkovi nový důvod k jednání – ukázat cestu k nádraží.

Se Schaberovou koncepcí žádosti nesouhlasí Mark Lance a Rebeca Kukla, když tvrdí, že nelze žádat rovnou a bez dalšího. Říkají, že je nejprve zapotřebí se do pozice žadatele dostat a až poté lze oprávněně očekávat vyhovění žádosti (Lance, Kukla 2013, 475). Turista nemůže starousedlíkovi rovnou a bez dalšího svou žádostí poskytovat normativní důvody k jednání – k ukázání cesty. Nejprve se musí starousedlíka zeptat na svolení ho požádat a až když starousedlík souhlasí, může teprve turista žádat a oprávněně očekávat vyhovění. Tato koncepce žádosti předpokládá řetězení robustně poskytnutých důvodů. Nejprve totiž starousedlík slibuje vyhovět a poté turista žádá. Starousedlík tedy nejprve poskytuje sám sobě důvod robustně slibem, jímž (1.) spouští svůj už existující důvod plnit sliby, (kterým může být přesvědčení o závaznosti slibu, jak navrhuje Gary Watson) a (2.) dává sám sobě nový důvod k jednání – vyhovět tomu, o čem ho turista požádá. Turista pak svou žádostí (1.) spouští starousedlíkův slib vyhovět a (2.) dává starousedlíkovi nový důvod k jednání – ukázat cestu k nádraží. Není zde mým cílem rozhodovat, která z těchto dvou koncepcí žádosti je správná a zda vůbec některá je správná. Cílem bylo ukázat, co může být v Enochově teorii spouštěným důvodem a že jím může být i jiný robustně poskytnutý důvod.

¹⁵ Nemorální sliby patrně není nutné plnit. Bud' nezakládají normativní důvod k jednání, anebo zakládají, avšak ten je převážen důvody směřujícími proti takovému jednání (Watson 2010, 168).

¹⁶ To neznamená, že je každá žádost generuje. Jde o potenciál je generovat, který institut žádosti má.

Proč splnit příkaz praktické autority? Respektive, jaký důvod autorita příkazem spouští? Podle Herberta Harta spouští zvnitřnělý postoj subjektů své moci, jehož obsahem je přesvědčení o povinnosti splnit příkaz.¹⁷ Joseph Raz vidí spouštěný důvod jinde. Považuje autoritu za koordinující entitu schopnou v určitých oblastech lidského počínání rozhodovat lépe, než by rozhodly subjekty její moci samy (Raz 1988, 53). Spouštěným důvodem by tak měl být potenciál autority rozhodnout lépe. Autorita tak svým příkazem (1.) spouští přesvědčení o závaznosti svých příkazů, jak říká Hart, popřípadě spouští svůj potenciál rozhodovat lépe, jak říká Raz a zároveň (2.) poskytuje nový důvod k jednání – vykonat konkrétní příkaz. John Finnis sice podobně jako Joseph Raz považuje autoritu za koordinující entitu, nicméně na rozdíl od Raze hledá důvod k uposlechnutí příkazů v jejich obsahu. Autorita podle Finnise koordinuje subjekty své moci tak, aby bylo dosaženo určitých obecných dober. Finnis takových obecných dober identifikuje osm a říká, že lidé mají povinnost jich dosahovat bez ohledu na autoritu, tedy i kdyby autority nebylo. Nicméně, jestliže autorita existuje a koordinuje subjekty k dosažení dober, jsou subjekty povinny její příkazy plnit. Spouštěným důvodem tak podle Finnise patrně není potenciál autority rozhodovat lépe, ale fakt, že její příkazy směřují k dosahování obecných dober.¹⁸ Podle Finnise tak autorita svým příkazem (1.) spouští už existující důvod subjektů své moci dosahovat obecných dober a zároveň jim (2.) poskytuje nový důvod k jednání – vykonat konkrétní příkaz. Enochova teorie je kompatibilní i s kontraktualistickou pozicí pracující s řetězením robustních důvodů. Kontraktualisté zdůvodňují povinnost subjektů autority uposlechnout její příkazy předchozím souhlasem subjektů s mocí jejich autority. Jinak řečeno, říkají, že subjekty souhlasily s autoritou, a proto mají uposlechnout její příkazy. Tvrdí tedy, že subjekty nejprve poskytly samy sobě důvod robustně slibem poslušnosti a poté autorita tento slib spouští svým příkazem.

Enoch považuje robustní poskytování důvodů za poskytování normativních důvodů. Normativní důvody se přitom liší od motivačních. Zatímco motivační důvody jsou ty, které člověka skutečně pohnuly k určitému jednání, tak normativní jsou ty, které by ho k jednání pohnout měly.¹⁹ Jinak řečeno, když se ptáme, proč subjekt určitým způsobem jednal, ptáme se na jeho motivační důvody. Když se ptáme, proč by určitým způsobem jednat měl, zajímají nás důvody normativní.²⁰

¹⁷ Viz Hart (1994, 56 – 57, 84 – 91).

¹⁸ Viz Finnis (2011, 297 a násl.).

¹⁹ Normativita neoznačuje jistotu, že se něco nutně stane, ale jistotu, že by se něco správně stát mělo (Estlund 2011, 208). Někteří filozofové spojují motivační a normativní důvody. Nicméně v případě takového spojení by bylo vyloučeno akratické jednání (Mele 1995, 16).

²⁰ Dělení na normativní a motivační důvody není vyčerpávající. Mohu být kupříkladu motivována k jednání X i k jednání Y, nicméně jsem v situaci, kdy mohu vykonat jen X, anebo jen Y. Řekněme, že si vyberu X. Pro jednání X mám tedy motivační důvody, a nikoliv pro jednání Y. Pro jednání X hovořily jisté motivační faktory, nicméně ty nejsou motivačními důvody, neboť jsem nakonec

Proč je robustní poskytnutí důvodu poskytnutím normativního důvodu? Kupříkladu adresát příkazu má vykonat to, co je mu přikázáno, a nikoliv zareagovat nahodile. Že má adresát zareagovat právě určitým způsobem znamená, že je příkazem poskytnutý důvod normativní. Kdyby nebyl, nešlo by o robustní poskytnutí důvodu. Aby byl ale poskytnutý důvod normativní, musí být normativním i spouštěný důvod. Kdyby adresát příkazu neměl už existující – spouštěný – normativní důvod uposlechnout příkaz, neměl by ani normativní důvod jednat tak, jak je mu přikázáno. Bez spustitelného normativního důvodu proto nelze poskytovat důvody robustně. Jinak řečeno, robustní poskytování důvodů spočívá v (1.) spouštění už existujícího důvodu a (2.) poskytnutí nového důvodu a jestliže je důvod (2.) normativní, musí být normativním i důvod (1.).

3.2 Pouhé spouštění a spouštěné důvody

Dopravní zákony zpravidla příkazují řidičům zabránit srážce s chodci. Když nepozorný chodec vstoupí do cesty rozjetému autu, spustí tím řidičův zákonný normativní důvod srážce zabránit. Chodec spouští důvod, jenž byl už dříve státem poskytnut robustně, a to zákonem, tedy příkazem. Jinak řečeno, stát už dříve poskytl svým příkazem řidičům důvod robustně a tento už dříve robustně poskytnutý důvod chodec svým vstupem do vozovky pouze spouští. Pouhé spouštění důvodů tak lze řetězit s robustním poskytováním – spouštěným důvodem může být dříve robustně poskytnutý důvod.

Chodec patrně navíc pouze spouští i řidičův morální normativní důvod srážce zabránit. Konsekvencionalisté by řekli, že tímto spouštěným morálním normativním důvodem je povinnost nezpůsobovat zbytečné utrpení, jenž by sražení chodce jistě přineslo. Deontologická argumentace nezřídka dochází ke stejným závěrům jako konsekvencionalistická, nicméně jinými cestami. Také by došla k závěru o povinnosti řidiče zabránit srážce, nicméně za řidičův spouštěný důvod by mohla označit kupříkladu respekt k lidskému životu. Řidič, stejně jako kdokoliv jiný, mohl by říct proponent deontologie, má normativní morální důvod respektovat lidský život, a proto musí srážce zabránit.

Lze pouze spouštět motivační důvody podobně tak, jako lze pouze spouštět důvody normativní? Spuštění normativních důvodů nezávisí na vůli osoby, jejíž důvody byly spuštěny. Kupříkladu chodec spouští řidičův normativní důvod zastavit, a to bez ohledu na řidičovu vůli. Ovšem zda řidič skutečně zastaví, tedy zda bude k zastavení

v jejich světle nejednala. Viz Dancy (2000, 4). Kromě toho lze také ztotožnit normativní důvody s justifikací a motivační důvody s explikací, ovšem také lze rozlišovat mezi explikací a motivací. Kromě toho lze také uvažovat o možné ontologické rozdílnosti či nerozdílnosti motivačních a normativních důvodů viz Alvarez (2009, 181 a násl.). Problematika důvodu je spletitá, nicméně pro účely tohoto textu se přidržím jen základů, které zde postačí.

motivován, už na jeho vůli závisí. Proto je problematické bez dalšího hovořit o spuštění motivačních důvodů. Snad je přesnější mluvit o *pokusy pouze spustit motivační důvody* či *šanci* na jejich pouhé spuštění. V běžné řeči takovému pokusu říkáme „motivovat“. Když člověk A motivuje člověka B k určitému jednání, kupříkladu příslibem odměny nebo hrozbou sankcí, tak se pokouší spustit chtíč člověka B po odměně nebo jeho strach ze sankce. Chtíč nebo strach jsou potenciálně spustitelnými motivačními důvody, mohou totiž B k jednání skutečně pohnout. Nicméně, zda se tak stane, závisí na B.

Jde o *pokus* pouze spustit motivační důvody, neboť není zřejmé, zda budou skutečně spuštěny. Ovšem může jít i jen o *šanci* na jejich spuštění, neboť ke spuštění není zapotřebí intence spouštějícího, spustit je lze i nezáměrně a nevědomě. Kupříkladu když řidič zahlédne na chodníku kamaráda, může být motivován k zastavení, neboť si chce s kamarádem promluvit. Kamarád tedy spustil řidičův motivační důvod – touhu promluvit si s kamarádem, ovšem nevědomě a neintencionálně. Třeba totiž ani nevěděl, že řidič kolem právě projíždí. Jde o *pouhé spuštění*, neboť ke spuštění není zapotřebí intence poskytujícího. Poskytující ani žádnou intenci mít nemusí, stejně jako ji nemá kamarád, který motivoval řidiče k zastavení, motivoval ho totiž samotnou svou přítomností.²¹

4. Problém intence

Schopnost utvářet si svou vlastní intenci je zásadní pro možnost poskytovat důvody robustně. V závěru jednoho ze svých textů si David Enoch klade otázku, jak popsat to, co dělají malé děti a zvířata, když se zdá, že žádají. Žádosti totiž patří mezi robustní poskytování důvodů, čehož by zvířata a malé děti kvůli neschopnosti tvorby své vlastní komplexní intence neměly být schopny.²² Co tedy dělají, když žádají, ptá se Enoch.

Je přitom irelevantní, od kterého přesně věku nabývá to, které dítě schopnosti tvorby vlastní intence. Otázka totiž směřuje na ty děti, které si svou intenci netvoří, ať už jsou, jakkoliv staré. Když tedy dále budu psát o *malých dětech*, budu tím mínit takové, které si svou komplexní intenci potřebnou k robustnímu poskytování důvodů netvoří.²³

²¹ Pro názornost zde uvádím ještě jeden příklad: Co dělá stát, když přikazuje a pro případ nesplnění hrozí sankcí? Příkaz je robustním poskytnutím důvodů, a tedy je (1.) spuštěním už existujícího normativního důvodu a zároveň (2.) poskytnutím nového normativního důvodu. Pohrůžka sankcí je pokusem o pouhé spuštění motivačního důvodu.

²² Viz Enoch (2011, 18, 20).

²³ Předmětem tohoto článku není definovat pojem *malé dítě*. Předmětem článku je definovat, co dělá subjekt, který vypadá, že žádá, ovšem nemá k tomu dostatečně vyvinutou schopnost tvorby vlastní intence. Předmětem článku není ani prokazovat, že si alespoň některé malé děti nejsou schopny tvořit svou vlastní intenci. Předmětem článku je otázka, jak vysvětlit jednání připomínající žádání

Že si zvířata a malé děti intenci netvoří a v případě dětí, že této schopnosti až časem a postupně nabývají, je v současné filozofii jen zřídka rozporovanou tezí. Filozofická zdůvodnění absence takové schopnosti se sice různí, nicméně alespoň ve svých základech se v zásadě shodují. V následujícím textu nejprve jednu z takových filozofických teorií stručně nastíním, abych vysvětlila, v čem tkví problém intence malých dětí a zvířat. Poté budu tvrdit, že žádosti malých dětí a zvířat je vhodné řadit mezi pouhé spouštění důvodů.

4.1 Pouhé spouštění a spouštěné důvody

Harry Frankfurt vykládá absenci schopnosti tvorby intence zvířat a malých dětí pomocí tužeb prvního a druhého řádu. Tužby prvního řádu, říká Frankfurt, jsou pudy a chťice, které mají jak zvířata a malé děti, tak i dospělí lidé. Tužbami druhého řádu však disponují už jen dospělí lidé, a nikoliv malé děti a zvířata. Tužby druhého řádu jsou metatužbami – jsou tužbami o tužbách. Kupříkladu abstinující alkoholik touží po alkoholu, zároveň ale touží netoužit po alkoholu. Má tedy tužbu prvního řádu pít alkohol a tužbu druhého řádu netoužit pít alkohol.

Tužby druhého řádu umožňují sebereflexi. Představují vyšší perspektivu k nahlédnutí na tužby prvního řádu a jejich zhodnocení coby špatných či správných, tedy takových, kterým by člověk měl či neměl vzdorovat.²⁴ Malé děti a zvířata, na rozdíl od dospělých, nemají k dispozici nic jiného než své tužby prvního řádu, a tedy mohou jednat jen podle nich, a nikoliv jim navzdory. Pokud kupříkladu pes touží roztrhat noviny, ale neudělá to z obavy ze sankce, tak to jen znamená, že jeho tužba prvního řádu vyhnout se sankci je silnější než jeho jiná tužba prvního řádu roztrhat noviny. Noviny sice neroztrhá, ale nikoliv proto, že by trháni považoval za špatné, ale proto, že k roztrhání není dostatečně motivován.²⁵

Dospělý člověk si dokáže položit otázku: „Co bych měl dělat?“, tedy je schopen uvažovat v pojmech normativity. Možná zhodnotí, že by měl jednat způsobem X, ale je líný, a nakonec tak nejedná. Možná X vykoná, nicméně je v omylu a ve skutečnosti by tak jednat neměl. Možná si myslí, že by měl dělat cokoliv, co dělat chce a možná

takových subjektů, jež si nejsou schopny tvořit svou vlastní intenci. Jestliže do množiny těchto subjektů nepatří malé děti nebo je tato množina dokonce prázdná, tak budiž, nebavili bychom se zde tedy o malých dětech, ale o jiných subjektech, případně bychom se bavili o hypotetické situaci, kdyby takové subjekty existovaly. Nicméně, pojem *malé dítě* zde používám, neboť právě malé děti ve filozofických textech bývají nezřídka využívány jako příklady subjektů postrádajících schopnost tvorby vlastní intence.

²⁴ Viz Frankfurt (1971, 6–7 a 1988, 175).

²⁵ Dospělý člověk třeba také touží roztrhat noviny, ale možná považuje ničení věcí za špatné a je přesvědčen, že by to dělat neměl. A může o tom být i nadále přesvědčen, i když tužbě roztrhat noviny podlehe a skutečně je roztrhá.

v tom má pravdu, ale možná se mýlí.²⁶ Každopádně, ať už jedná jakkoliv, ať má pravdu nebo ne, v pojmech normativity uvažuje, čímž se právě liší od malých dětí a zvířat.

Robustním poskytováním důvodů se vědomě nakládá s normativními důvody – už existující normativní důvody jsou spouštěny a nové jsou dávány. Malé děti a zvířata, jestliže neuvažují v pojmech normativity, nemohou normativní důvody intencionálně využívat, a proto patrně nemohou poskytovat důvody robustně.²⁷

4.2 Pouhé spouštění a intence

Dospělý člověk, řekněme turista, se vážně zranil, je v bezvědomí a v takovém stavu ho najde starousedlík. Současná filozofie se v zásadě shoduje na tvrzení, že starousedlík má normativní důvod turistovi pomoci, nevystaví-li se tím sám nebezpečí. V pojmech Enochovy teorie by se dalo říct, že turista pouze spustil starousedlíkův normativní morální důvod pomoci zraněnému člověku.

Představme si pro srovnání tuto situaci trochu jinak. Řekněme, že vážně zraněný turista není v bezvědomí, ale vnímá a starousedlíka žádá o pomoc. V takovém případě, řekl by Enoch, poskytuje turista starousedlíkovi žádostí důvod robustně. Zároveň ale starousedlíkův důvod i pouze spouští, neboť stále platí, že má starousedlík normativní morální důvod pomoci zraněnému člověku. Žádající zraněný turista tedy zároveň pouze spouští důvod i poskytuje důvod robustně.

Joseph Raz je v tomto s Davidem Enochem za jedno a situaci se žádostí také považuje za kvalitativně odlišnou od situace bez žádosti. Říká, že žádost není jen oznámením své potřeby nebo sdělením přání, aby druhý člověk něco vykonal. Žádost je něčím jiným, jinak by jeden člověk nemohl druhého žádat v situaci, kdy ví, že druhý člověk ví o jeho potřebě či přání (Raz 1988, 36 – 37). Peter Schaber uvádí příklad, na němž ukazuje, že jeden člověk může žádat druhého, i když si od něho nic nepřeje a nic po něm nepotřebuje. Představme si Johna, říká Schaber. John napsal draft svého nového článku a ví, že pokud nepožádá Jill o přečtení, Jill bude smutná. John od ní sice přečtení nepotřebuje a nechce, ovšem požádá ji, aby jí udělal radost (Schaber 2021, 434). Johnova žádost tak ani nemůže být oznámením jeho přání či potřeby, když John žádné takové přání nebo potřebu ani nemá, a přesto od něj Jill dostala důvod si draft přečíst. Žádost je proto něčím jiným než oznámením přání či potřeby.

²⁶ Nechci rozhodovat, která teorie normativity je správná, o to tu nejde.

²⁷ Tento text se týká otázky poskytování důvodů malými dětmi, nicméně přidruženou otázkou je možnost poskytování důvodů malým dětem. Jestliže děti neuvažují v pojmech normativity, pak jim nelze poskytovat důvody robustně. O možnosti poskytovat robustně důvody malým dětem má pochybnosti i David Enoch (2011, 7). Domnívám se, že stejně jako děti svými „žádostmi“ neposkytují důvody robustně, tak ani prikazování dětem a žádosti směřované dětem nejsou robustním poskytováním důvodů, ale pouhým spouštěním nebo epistemickým poskytováním.

Kdo žádá, poskytuje nové důvody k jednání, kdežto ten, kdo vyjadřuje své přání nebo sděluje potřebu, pouze doufá, že bude druhý člověk pohnut faktem přání či potřeby. Takové sdělování není robustním poskytováním důvodů, ale doufáním v pouhé spuštění už existujícího důvodu. Přání či potřeba existuje nezávisle na řečovém aktu, nevzniká až promluvou, proto sdělením potřeby či přání není poskytován nový důvod k jednání.

Aplikujme řečené zpět na případ zraněného turistu. Když je turista v bezvědomí, tak pouze spouští starousedlíkův důvod pomoci zraněnému člověku. Když turista starousedlíka žádá, tak jeho slova nejsou jen upozorněním na fakt, že byl spuštěn starousedlíkův morální důvod pomoci zraněnému člověku. Žádost je něčím víc než jen upozorněním na už pouze spuštěný důvod. Žádost je totiž robustním poskytnutím důvodu, tedy poskytnutím úplně nového důvodu.

Toto platí o žádostech dospělých lidí. Domnívám se ale, že to nemusí platit o „žádostech“ malých dětí a zvířat, respektive o těch jednáních malých dětí a zvířat, vypadajících jako žádost. Malé děti a zvířata neposkytují důvody robustně, ale pouze je spouštějí, neboť jejich „žádosti“ mohou být sdělením potřeby či přání. Řekněme, že se malé dítě ocitlo v ohrožení života, ale „žádá“, aby mu nebylo pomoheno. Takovou „žádost“ by patrně většina z nás ignorovala a malé dítě z nebezpečí dostala i navzdory jeho protestu.

Pro srovnání si představme dospělého člověka ocitnuvšího se v ohrožení života, který také žádá o nepomáhání. Takové žádosti dospělého člověka by většina z nás patrně vyhověla mnohem spíše než stejné „žádosti“ dítěte. Jinak řečeno, většina z nás by patrně mnohem spíše nechala dospělého člověka být, když o to žádá.

Pokud žádostí dospělého vznikl důvod nezachraňovat dospělého, avšak „žádosti“ dítěte nevznikl důvod nezachraňovat dítě, tak žádost dospělého je normativní, ale „žádost“ dítěte nikoliv. Pokud „žádost“ dítěte není normativní, tak nepatří mezi robustní poskytování důvodů a může být sdělením přání, ale nikoliv žádostí, již se poskytuje nový důvod k jednání.

Podívejme se na jiný příklad. Dítě chce hračku a její nákup pro rodiče nepředstavuje téměř žádnou finanční zátěž. Znamená to tedy, že by rodiče měli vyhovět a hračku koupit, respektive, že od dítěte dostali normativní důvod k nákupu? Patrně nikoliv. Mark Lance a Rebeca Kukla si všímají, že se lidé vzájemně oslovují s různými sděleními, ale ne vždy si jimi poskytují normativní důvody.²⁸ Možná lze od *žádosti* odlišit *prosbu*, která není robustním poskytnutím normativního důvodu, ale pokusem o pouhé spuštění motivačního důvodu. Mohlo by jít o apelaci na city, respektive o pokus motivovat ke slitování. Neboť by šlo o práci s motivačními

²⁸ Viz Lance, Kukla (2013, 456 – 457).

důvody, a nikoliv normativními, mohly by být schopny prosit i malé děti a zvířata. Když tedy malé děti nebo zvířata vypadají, že žádají, tak možná jen sdělují svou potřebu nebo přání, popřípadě prosí.²⁹

5. Závěr

David Enoch se pokouší vytvořit obecnou teorii autority, ovšem nikoliv definováním pojmu *autorita* ani určením normativního důvodu k uposlechnutí jejích příkazů, ale prostřednictvím popisu mechanismu příkazování. Příkazování je podle Enocha součástí širšího fenoménu, tzv. robustního poskytování důvodů, kam patří kromě příkazování také slibování a žádání. Popisem mechanismu robustního poskytování důvodů získáme i popis mechanismu příkazování, říká Enoch.

Robustní poskytnutí důvodu spočívá ve spuštění už existujícího důvodu a zároveň v poskytnutí důvodu nového. Kupříkladu, když stát příkazuje, tak poskytuje důvod robustně, neboť spouští už existující normativní důvod uposlechnout příkaz a zároveň poskytuje důvod nový, důvod vykonat konkrétní přikázané jednání. Od robustního poskytování důvodů se liší pouhé spuštění důvodů. Kupříkladu nepozorný chodec vstoupivší do vozovky pouze spustí důvod řidiče nezabít a zabránit srážce. Chodec nedává řidiči žádný nový důvod k jednání tak jako to dělá stát, když příkazuje něco činit nebo nečinit. Chodec pouze spouští existující důvod, ale nedává žádný nový, neurčuje totiž, co konkrétně by řidič měl dělat.

David Enoch se ve svých textech zabývá výhradně spuštěním a poskytováním normativních důvodů. Každé robustní poskytnutí důvodu je spuštěním jednoho a poskytnutím jiného normativního důvodu. Pouze spouštět lze ovšem nejen normativní důvody, ale i motivační. Spuštění motivačních důvodů se v běžné řeči nazývá *motivování*. Kupříkladu, když stát ke svému příkazu připojí hrozbu sankcí pro případ, že by příkaz nebyl splněn, tak motivuje k vykonání příkazu.

²⁹ I kdyby snad mělo malé dítě nebo zvíře skutečně natolik vyvinutou vůli, aby bylo schopno chtít poskytovat normativní důvody, nedařilo by se mu to, jestliže by jeho intence nebyla rozpoznána. Dokud mají dospělí lidé pochybnosti o existenci takové intence, nerozpoznají ji a mohou si skutečnou žádost splést s pouhou prosbou nebo vyjádřením potřeby či přání. Malé dítě a zvíře tak nebude poskytovat důvody robustně, i kdyby toho bývalo bylo schopno, viz Enoch (2011, 7). Opačný případ, kdy by dospělý člověk působil tak, že poskytuje důvody robustně, ale ve skutečnosti je poskytovat nechtěl, taky rozebírá výslovně ve svém textu, viz Enoch (2012, 302 a násl). Uvádí příklad policistky, která si jen zkouší říkat „stop“, ale nemíni to jako příkaz řidiči, což řidič neví. Enoch výslovně neříká, zda jde v takovém případě o robustní poskytnutí důvodů, ani nevysvětluje mechanismus, proč by o robustně poskytnutý důvod mělo jít. Nicméně podle všeho o robustně poskytnutý důvod jde. Mechanismus poskytnutí by mohl být následující: Samotný fakt hodnotnosti intence lze chápat jako pouze spouštěný důvod, jenž by měl řidiče vést k respektu slov policistky jakožto slov nesoucích intenci. Fakt, že její slova mohou nést intenci, je pouze spouštěným důvodem rozumět jejím slovům jako robustně poskytnutému důvodu.

Pro teorii robustního poskytování důvodů je krucióální intence osoby poskytující důvod. Jinak řečeno přikazovat, slibovat nebo žádat dokáže jen ten, kdo je schopen utvářet si komplexní intenci, tedy mít svou vlastní vůli. Právě v intenci tkví problém teorie robustního poskytování důvodů, na který Enoch sám upozorňuje. Podle Enocha si dostatečně komplexní intenci utvářejí dospělí lidé, a nikoliv malé děti a zvířata. Přesto se ale zdá, že malé děti a možná dokonce i zvířata jsou schopna žádat, tedy poskytovat důvody robustně. Tuto nekoherenci je třeba vyřešit, má-li být teorie robustního poskytování důvodů, a tedy i obecná teorie autority plausibilní. Enoch navrhuje dvě řešení takové nekoherence, ale ani s jedním z nich není spokojen. Kromě toho říká, že žádosti dětí možná nejsou „plnokrevnými“ žádostmi, ale už nevysvětluje, co tím míní.

V tomto textu jsem navrhla, jak porozumět mechanismu žádostí malých dětí. Jejich řečové akty připomínající žádosti lze relativně neproblematicky popsat jako sdělování potřeb či přání nebo jako pouhé spouštění motivačních důvodů.

Literatura

- ALVAREZ, M. (2009): How many kinds of reasons? *Philosophical Explorations*, 12 (2), 181 – 193. DOI: <https://doi.org/10.1080/13869790902838514>
- BIX, B. H. (2012): The Nature of Law and Reason for Action. *Problema*, (5), 399 – 415.
- DANCY, J. (2000): *Practical reality*. New York: Oxford University Press.
- DARWALL, S. (2006): *The Second-Person Standpoint: Morality, Respect, and Accountability*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- ENOCH, D. (2011): Giving Practical Reasons. *Philosophers' Imprint*, 11 (4), 1 – 22.
- ENOCH, D. (2012): Authority and Reason-Giving. *Philosophy and Phenomenological Research*. 89 (2), 296 – 332. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1933-1592.2012.00610.x>
- ESTLUND, D. (2011): Human Nature and the Limits (If Any) of Political Philosophy. *Philosophy & Public Affairs*, 39 (3), 207 – 237. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1088-4963.2011.01207.x>
- FINNIS, J. (2011): *Natural Law and Natural Rights*. 2. ed. Oxford: Oxford University Press.
- FRANKFURT, H. G. (1971): Freedom of the Will and the Concept of a Person. *The Journal of Philosophy*, 68 (1), 5 – 20. DOI: <https://doi.org/10.2307/2024717>
- FRANKFURT, H. (1988): *The Importance of What We Care About*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HART, H. L. A. (1994): *Concept of Law*. Rev. ed. Oxford: Clarendon Press.
- LANCE, M., KUKLA, R. (2013): Leave the Gun: Take the Cannoli! The Pragmatic Topography of Person Calls. *Ethics*, 123 (3), 456 – 478. DOI: <https://doi.org/10.1086/669565>
- MELE, A. (1995): *Autonomous Agents: From Self-Control to Autonomy*. New York – Oxford: Oxford University Press.
- MONTI, E. H. (2021): Against Triggering Accounts of Robust Reason-Giving. *Philosophical Studies*, 178, 3731 – 3753. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11098-021-01623-2>
- RAZ, J. (1988): *The Morality of Freedom*. Oxford: Clarendon Press.
- SCANLON, T. M. (1998): *What We Owe to Each Other*. Cambridge – London: The Belknap Press of Harvard University Press.

- SCHABER, P. (2021): The Reason-Giving Force of Requests. *Ethical Theory and Moral Practice*. 24 (2), 431 – 442. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10677-021-10174-8>
- SCHROEDER, M. (2005): Cudworth and Normative Explanations. *Journal of Ethics & Social Philosophy*. 1 (3), 1 – 28. DOI: <https://doi.org/10.26556/jesp.v1i3.15>
- WATSON, G. (2010): Promises, reasons, and normative powers. In: Sobel, D. – Wall, S. (eds.): *Reasons for Action*. Cambridge: Cambridge University Press, 155 – 178. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511720185.008>

Tato práce vznikla z projektu NPO „Národní institut pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik“ „LX22NPO5101“.

Jana Kokešová
Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v. v. i.
Národní 18
110 00 Praha 1 – Nové Město
Česká republika
e-mail: jana.kokesova@ilaw.cas.cz
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9660-4615>